

Základní škola a Mateřská škola, Frýdlant nad Ostravicí, Náměstí 7,
příspěvková organizace

Školní program proti šikaně a rizikovému chování

Vypracovala: Mgr. et Mgr. Lenka Břenková, ŠMP
Datum: 1. 9. 2024

Obsah

Metodický podklad.....	1
Šikanování.....	1
Přímá šikana	1
Nepřímá šikana.....	1
Kyberšikana.....	2
Šikana zaměřená na učitele	2
Co šikanování není?	2
Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků	2
Školní program proti šikanování	3
a) Vzdělávání pedagogů	3
b) Školní preventivní tým.....	4
c) Mapování situace	4
d) Společný postup při řešení šikanování.....	4
f) Prevence ve výuce	4
g) Prevence ve školním životě mimo vyučování	5
h) Ochranný režim.....	5
i) Školní poradenské služby	5
j) Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR.....	5
k) Spolupráce s rodiči.....	6
l) Spolupráce se školami v okolí	6
m) Evaluace.....	6
PŘÍLOHA č. 1. Stádia šikanování	7
PŘÍLOHA č. 2. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování.....	8
PŘÍLOHA č. 3. Strategie vyšetřování šikany	10
PŘÍLOHA č. 4. Postupy při řešení šikany	12
PŘÍLOHA č. 5. Postupy při řešení kyberšikany	14
PŘÍLOHA č. 6. Postupy při řešení šikany zaměřené na učitele.....	15
PŘÍLOHA č. 7. Vedení rozhovoru	16
PŘÍLOHA č. 8. Postup pedagogů při řešení šikany	18
PŘÍLOHA č. 9. Komunikace školy se zákonnými zástupci v případě šetření šikany	19

Metodický podklad

Metodický pokyn k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010-28, Metodický pokyn k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j.: 21149/2016, v platném znění včetně doplnění a aktualizace.

Školní program proti šikaně je přizpůsoben žákům naší školy, jedná se o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, žáky se souběžným postižením více vad i žáky s poruchami autistického spektra.

Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Při jejím výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáků (pedagogů). I při relativně malé intenzitě šikany může u žáků i pedagogů, kteří šikanou prošli, docházet k závažným psychickým traumatům.

Přímá šikana

- **fyzická** (např. bití, plivání, tahání za vlasy, nevhodné doteky apod.),
- **nefyzická - verbální** (např. vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, kruté a zraňující komentáře na osobní vzhled nebo povahu, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy - agresor nutí oběť k různým nepříjemným činnostem a úkolům např. psát za někoho domácí úkoly, nosit a odevzdávat svačinu či kapesné atd.),
- **neverbální** (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, vysmívání se žákovi, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek apod.).

Nepřímá šikana

- **cílem je způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti,**
- **útočník** působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá, k útoku často využívá prostředníka, neútočí sám a přímo,
- **nefyzická** (např. záměrná ignorace, izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace).

Kyberšikana

- zneužití informačních a komunikačních technologií (ICT) zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu,
- jedná se o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky (např. zakládání falešných profilů na jméno žáka s dehonestujícím (znehodnocujícím, urážejícím, ponižujícím) obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com nebo facebook.com a jiné, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod.).

Šikana zaměřená na učitele

- narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák), žák se dostane do pozice větší moci než pedagog a ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou,
- odehrává se ve škole – ve třídách a na chodbách, může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru,
- agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany vedení - **bossing**, kolegů - **mobbing**, podřízených kolegů - **staffing**, nebo šikana ze strany zákonných zástupců,
- výskyt zvyšuje pravděpodobnost pro výskyt šikany mezi žáky a také šikany zaměřené na učitele.

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese, které nemá znaky šikanování, a kde chybí nepoměr sil. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. **Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho.** Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.

Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola, dle školského zákona § 29 zák. 561/2004 Sb., (ve znění pozdějších předpisů) je zodpovědná za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování ve škole, tedy i šikany.

Škola, popř. pedagogický pracovník, je odpovědná podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Bude-li znám případ šikanování či jiného rizikového chování nesoucí znaky přestupku nebo činu jinak trestného a škola a pedagogický

pracovník nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, vystavuje se riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřeřazení trestného činu.

Škola vytváří program proti šikanování, jeho struktura je stanovena dle **Metodického pokynu č.j. MSMT-21149/2016**.

Školní program proti šikanování

a) Vzdělávání pedagogů

Základní proškolení a seznámení se školním programem provede školní metodik prevence (dále jen ŠMP) Mgr. Lenka Břenková.

Vedení školy ve spolupráci se ŠMP zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v kurzech k problematice šikanování.

Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Program vzdělávání podléhá aktuální situaci a nabídce akreditovaných pracovišť.

Veškeré metodické materiály jsou k dispozici na cloudu školy a webových stránkách školy. Materiály jsou průběžně aktualizovány a doplňovány.

K samostudiu jsou doporučeny různé metodické a pomocné materiály:

Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001.

Kolář, M., Ve škole: Šikana, nebo jen škádlení?, 2010.

Parry, J., Carrington, G.: Čelíme šikanování. Sborník metod.

MŠMT ČR. Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních.

Webové stránky a kontakty s tematikou šikany:

www.sikana.cz - Společenství proti šikaně.

www.linkabezpeci.cz - Sdružení Linka bezpečí (116 111).

www.elinka.iporadna.cz.

www.minimalizacesikany.cz – praktické rady pro pedagogy a děti (116 000).

www.prevence-info.cz – informace o nežádoucím a rizikovém chování.

www.msmt.cz – metodické pokyny, metodická doporučení.

www.adiktologie.cz.

www.internetporadna.cz – internetová poradna.

www.saferinternet.cz – informace na téma kyberšikana, ochrana osobních údajů.

www.protisikane.cz – informace o šikaně a kyberšikaně, tipy pro rodiče.

www.e-bezpeci.cz - prevence rizikového chování na internetu.

www.e-nebezpeci.cz – informace pro pedagogy.

Dětské krizové centrum (241 484 149, 777 715 215).

„Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“, který je zveřejněn na webových stránkách MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>.

„Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách“, který je též zveřejněn na webových stránkách MŠMT: <http://www.msmt.cz/file/37239/> a který seznamuje školy s možnostmi preventivních, kázeňských a sankčních opatření při výskytech šikany ve školách.

b) Školní preventivní tým

Školní preventivní tým (dále jen ŠPT) je určen k rychlému řešení aktuálních problémů, úzké spolupráci a k prosazování ŠPP a Programu proti šikanování.

Členy ŠPT jsou ředitel školy: (ŘŠ) **Mgr. Yvetta Romsyová**, zástupce ředitele školy (ZŘŠ) **PaedDr. Božena Kovářová**, výchovný poradce (VP) **PaedDr. Božena Kovářová**, školní metodik prevence (ŠMP) **Mgr. Lenka Břenková**, příslušní třídní učitelé (TU) a učitelé.

ŠPT lze aktuálně doplnit.

c) Mapování situace

Základním nástrojem je pedagogické pozorování. Kterýkoliv pedagog, zejména pak TU, který při svém působení ve škole narazí na náznaky či zjevné prvky šikany, upozorní neprodleně ŠMP, popř. VP. ŠMP Mgr. Lenka Břenková připraví podle zadání TU jednoduchý dotazník pro žáky. ŠMP dotazník vyhodnotí a s výsledky seznámí ŠPT a pedagogickou radu. Výsledky ovlivní práci TU, ŠMP a výchovné poradkyně při konkrétním plánování prevence. Monitoring v našich podmínkách se provádí obtížně, jelikož naši žáci mají kombinované vady, které se projevují také mimo jiné zcizováním věcí apod.

d) Společný postup při řešení šikanování

Pracovníci školy postupují podle příslušných Krizových plánů, které jsou součástí tohoto programu.

f) Prevence ve výuce

Vyučující při své práci v hodinách sledují práci třídy a svým přístupem působí preventivně na kolektiv třídy, během výuky předcházejí možné šikaně a naplňují PPŠ. Témata spojená s prevencí jsou také začleněná do výuky v předmětech - prvouka, rozumová výchova, výchova ke zdraví, výchova k občanství, tělesná výchova.

V případě potřeby se obrátí na ŠMP, který pak se třídou a TU spolupracuje. K preventivním aktivitám využívají materiály, hry, Policejní pohádky a jiné, které mají k dispozici, či jim je poskytne ŠMP.

g) Prevence ve školním životě mimo vyučování

Škola zajišťuje žákům pobyt ve školní družině a školním klubu na odloučeném pracovišti, kde vychovatelé pracují dle ŠVP a ŠPP a svým přístupem, aktivní činností a vedením kolektivu aktivně provádí prevenci proti šikaně. Využívají materiály ŠD a ŠK, ŠMP a ŠPP.

h) Ochranný režim

Škola má vypracovaný podrobný školní řád, se kterým vždy na začátku roku seznámí žáky a rodiče. Školní řád je volně přístupný v ředitelně školy. Žáci naší školy mají zvýšený pedagogický dohled.

i) Školní poradenské služby

Školní metodik prevence Mgr. Lenka Břenková, telefon: 558 677 344,
lenka.brenkova@skolananamesti.cz.

Výchovný poradce PaedDr. Božena Kovářová (ředitelna), telefon: 558 677 344,
bozena.kovarova@skolananamesti.cz.

Zde jsou také k dispozici případné kontakty na specializovaná pracoviště, nástěnka prevence ve vestibulu školy u vchodových dveří.

j) Spolupráce se specializovanými institucemi a Policí ČR

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

Krajský metodik prevence, Mgr. Andrea Matějková, tel: 595 622 337,
andrea.matejkova@msk.cz.

PPP Frýdek – Místek, oblastní metodik prevence, Mgr. Kristýna Babincová Jurková,
tel. 558 644 750, ompa@pppfm.cz.

Rodině blíž, z.s. - Mgr. Libor Menšík, tel: 736 447 499; PhDr. Richard Mohyla,
tel: 776 286 948; PhDr. Radka Mohylová tel: 776 326 133.

Renarkon o.p.s, Frýdek – Místek, Mgr. Jiří Walach, tel: 558 628 444,
606 694 244, kpcf@renarkon.cz.

Renarkon, o.p.s., Ostrava – PhDr. Tomáš Waloszek MBA, tel. 602 650 042, 596 638 807,
vedcpp@renarkon.cz.

Policie ČR, OO Frýdlant n. O., tel: 974 742 701, fm.oo.frydlant@pcr.cz.

Policie ČR, KŘP, MS kraje, FM, oddělení prevence, por. Bc. Lucie Galiová, nprap. Bc. Vladimíra Faferková, tel.:974 732 207, 974 732 209, 725 521 939,
e-mail: krpt.prevence@pcr.cz

OSPOD Vedoucí odboru, Mgr. Simona Dybalíková, tel.: 558 604 173,
sdybalikova@frydlantno.cz.

Sociálně-právní ochrana dětí a sociální kuratela pro mládež, Bc. Jiřina Pálková, tel.: 558 604 171, jpalkova@frydlantno.cz

Středisko výchovné péče, Frýdek-Místek, tel: 770 143 297, 778 771 408,
svpfm@svp-ostrov.cz.

k) Spolupráce s rodiči

Zákon 359/1999 Sb. § 7 (právo upozornit rodiče), zákon 561/2004 Sb. § 21 (právo na informovanost), internetové stránky školy sekce Prevence, třídní schůzky a konzultace, telefony, emailové adresy učitelů, letáky s informacemi.

S výsledky provedených šetření jsou rodiče seznámeni.

l) Spolupráce se školami v okolí

Při přestupech žáků a při řešení šikany žáků více škol, vzájemně spolupracujeme. Kontakty na školy v okolí jsou v kanceláři školy.

m) Evaluace

Metodik prevence zpracovává naplňování Preventivního programu školy na konci každého školního roku. Výsledky jsou předávány řediteli školy a je odesílán online dotazník SEPA - Vyhodnocení preventivních aktivit za uplynulý školní rok. SEPA poskytuje nástroj k ucelnému přehledu o primární prevenci na školách.

Vypracovala: Mgr. Lenka Břenková (ŠMP)

Frýdlant nad Ostravicí, aktualizace 1. září 2024.

PŘÍLOHA č. 1. Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické.

Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí. (Kolář, 2011)

PŘÍLOHA č. 2. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.,
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem,
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil,
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem,
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich,
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí,
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout,
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmouvání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády,
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními,
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů,
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený,
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči,
- stává se uzavřeným,
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje,
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené,
- zašpiněný nebo poškozený oděv,
- stále postrádá nějaké své věci,
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy,
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole,
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi,
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.,
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem,
- nechť dítě jít ráno do školy - zvláště když dříve mělo dítě školu rádo - dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach,

- ztráta chuti k jídlu,
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem,
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu),
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!",
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně,
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad,
- zmínky o možné sebevraždě,
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí,
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze,
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí,
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům,
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.),
- dítě se vyhýbá docházce do školy,
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

PŘÍLOHA č. 3. Strategie vyšetřování šikany

Vyšetřování šikany je velmi citlivou záležitostí. Na cestu za nápravou by měl být pedagog "vybaven" dobrým vztahem k dětem, schopností empatie, soucitem a etickými normami.

- 1. Žák oznámí učiteli danou skutečnost**, učitel žáka vyslechne.
- 2. Učitel to okamžitě oznámí metodikovi prevence**, který se bude ihned případem zabývat.
- 3. Třídní učitel a metodik prevence spolupracuje s ostatními kolegy**, kteří se mohou k případu vyjádřit.
- 4. Proběhne konzultace ve školním poradenském pracovišti** s výchovným poradcem, školním psychologem, speciálním pedagogem.
- 5. Metodik prevence oznámí záležitost vedení školy** a spolupracuje na dalším řešení

Počáteční šikana (zvládnutelná školou)

Kompetentní osoby: třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence, školní psycholog, zákonní zástupci.

Prostory pro vyšetřování: kabinet metodika prevence, školní poradenské pracoviště.

Okamžité jednání:

- kdo je oběť, kolik je obětí, kdo je agresor,
- kdo je iniciátor a kdo se aktivně na šikanování účastní,
- oddělit agresora/y od sebe a od oběti,
- pro oběť zajistit bezpečné místo (nejbližší kabinet),
- co, kdy, kde a jak dělali agresoři konkrétní oběti, k jak závažným projevům došlo,
- jak dlouho šikana trvá,
- v případě potřeby kontaktovat zdravotníka.

Co potřebuji pro usnadnění:

- metodický pokyn,
- deník pro zápis rozhovorů,
- kapesníky, vodu, deku, lékárničku,
- dostatečný prostor pro vyšetřování (i časový).

Dodržet zásady

- nenechávat žáky ani chvíli bez dozoru,
- zabránění vzájemné komunikaci mezi žáky,
- možnost rozdělení třídy do malých skupin,
- zmapování vnějšího obrazu šikanování,

- následné zprostředkování psychoterapeutické pomoci,
- pokročilá šikana vyžaduje vždy následnou péči s odbornými pracovníky, která pomohou s analýzou stavu a následným ozdravením situace ve škole, při šikaně s brutálními a kriminálními rysy je nutné spolupracovat s dalšími institucemi a orgány – PPP, OSPOD, střediska výchovné péče, Policie ČR.

PŘÍLOHA č. 4. Postupy při řešení šikany

Základní scénář pro počáteční šikanu s běžnou formou:

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany,

- rozhovor s informátory a oběťmi,
- nesmí docházet k přímé konfrontaci pachatele a oběti.

2. Rozhovor s informátory a oběťmi

- po rozhovoru s informátorem následuje rozhovor s obětí (ne s podezřelými pachateli),
- při rozhovoru s obětí je nutné, aby o tom nevěděli ostatní žáci (ochrana oběti před agresory).

3. Nalezení vhodných svědků

- vytipovat členy skupiny, kteří budou vypovídat (vybrat žáky, kteří s obětí sympatizují, kamarádi se s ní, nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech, žáky, kteří nepřijímají normy agresorů).

4. Individuální rozhovory se svědky

- rozhovory zorganizovat tak, aby o nich ostatní žáci nevěděli,
- vyskytnou-li se těžkosti, lze uskutečnit doplňující a zpřesňující rozhovory nebo konfrontaci dvou svědků,
- vážnou chybou je společné vyšetřování svědků a agresorů, **zcela zásadní chybou je konfrontace oběti a agresorů.**

5. Ochrana oběti.

6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru

- rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření),
- rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).

7. Realizace vhodné metody

- metoda usmíření – postupné rozhovory s oběťmi, rozhovory s agresory, snižování napětí, zmenšování vzájemné antipatie,
- metoda vnějšího nátlaku - výchovný pohovor nebo výchovná komise, hledání způsobu a míry kázeňského opatření.

8. Třídní hodina

- efekt metody usmíření,
- oznámení potrestání agresorů.

9. Rozhovor s rodiči obětí

- je třeba rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalším postupu, případně nabídnout pomoc.

10. Práce s celou třídou

- pracovat na změně vnitřních norem a rolí,
- nezapomenout pracovat s „mlčící většinou“, pomoci žákům bezpečně zpracovat zážitek.

PŘÍLOHA č. 5. Postupy při řešení kyberšikany

1. Zajistit ochranu oběti

- kontaktovat operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd.,
- doporučit nereagovat na útoky agresora,
- doporučit ukončit jakoukoliv komunikaci s útočníkem,
- doporučit naprosté odtržení útočníka od možnosti realizovat další útok – odhlásit se z profilu, změnit telefonní číslo, změnit mailovou adresu,
- společně s obětí projít všechny možnosti, kterými může být napadána.

2. Zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegy

- domluvit se s obětí, aby nějaký čas pořizovala screenshoty (klávesy PrintScreen nebo Alt+ PrintScreen),
- pokusit si od poskytovatele zajistit další důkazy,
- důkladně vyšetřit a žádat odbornou pomoc,
- vyšetřit všechny souvislosti se zjištěným incidentem,
- zajistit podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie,...),
- kontaktovat a spolupracovat s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.

4. Opatření

- zvolit takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.

5. Informovat a poučit rodiče

- informovat rodiče oběti i rodiče kyberagresora (postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“),
- poučit rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd., jelikož některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.

6. Postih

- při postizích agresorů postupovat v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.

PŘÍLOHA č. 6. Postupy při řešení šikany zaměřené na učitele

- pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která nesmí zůstat v situaci sama, ale vyhledá pomoc ostatních (škola podporuje své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistí bezpečí pro pedagoga a řeší vzniklou situaci se žáky, zákonnými zástupci a ostatními pedagogy),
- v případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky si pedagog pro sebe zajistí bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.),
- požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě, vyžaduje-li to situace,
- je zapotřebí, aby pedagog sám i jeho kolegové porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se,
- pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.

PŘÍLOHA č. 7. Vedení rozhovoru

Vedení rozhovoru s obětí

- volba otázek otevřených, projektivních a s otevřeným koncem,
- metoda aktivního naslouchání, povzbuzování, objasňování, parafrázování, zrcadlení, pocitů, shrnutí, uznání,
- sdílení emocí, ošetření potřeb fyzických i psychických, klidný a podporující přístup, dostatek času na sdělení,
- ticho,
- uvedené otázky je nutné dále rozvinout, reagovat na odpovědi,
- otázky nejdou ve sledu.

Otázky pro oběť, které je možné použít při vyšetřování:

Jak se cítíš/ jak ti je?

Co se stalo?

Kde se to stalo?

Kdo u toho byl?

Jaký vztah máš k?

Stalo se něco takového již dříve?

Kdy to začalo a jak?

Pomohl ti někdo?

Viděl vás někdo?

Řekl jsi to někomu – požádal o pomoc?

Bylo možné se bránit?

Co bys navrhoval za řešení ve tvé situaci?

Otázky pro informátory:

Co se stalo?

Stalo se něco takového již dříve?

Kdy to začalo a jak?

Kde se to stalo?

Jak často se to děje?

Jak se chová oběť/agresor?

Jaký vztah máš k?

Jak ses u toho cítil?

Vedení rozhovoru s agresorem

Významnou roli hraje neverbální komunikace. Např. jak se na agresora díváme (dlouhý chladný pohled znejistí), v jaké jsme od něj vzdálenosti (příliš velká vzdálenost i přílišná

blízkost zneklidňují), zda on sedí a my stojíme (pocit převahy). I kladenými otázkami agresora znejišťujeme, hledáme v jeho slovech rozpory, chytáme se přeřeknutí atd.

- direktivní, jasný, nekompromisní tón, možné zvýšit hlas, metoda bič/cukr, pokládat otázky na lži skórech, orientovat dotazy na detaily, rekapitulovat odpovědi, zůstat klidný emocionálně vyrovnaný,
- kombinovat uzavřené a otevřené otázky vedoucí k popisu situace,
- uvedené otázky je nutné dále rozvinout, reagovat na odpovědi,
- otázky nejdou ve sledu.
- zasypaní otázkami,
- znejišťování (vyvolání dojmu, že vše už víme),
- odnímání důvěry (pochybnosti o pravdivosti jeho výpovědi),
- vzbuzování protireakce (podněcování k pravdivé výpovědi a přiznání).

Otázky pro agresora, které je možné použít při vyšetřování:

Otázky vyplývají z předchozích výpovědí oběti, svědků, neutrálních informátorů.

Co se stalo?

Co tě vedlo k tvému chování?

Co jsi dělal?

Popiš situaci?

Nutil tě někdo?

Kdo u toho byl?

Kde se to stalo?

Kde jsi byl ty?

Kde přesně jsi byl?

PŘÍLOHA č. 8. Postup pedagogů při řešení šikany

Svolání pedagogické rady

Specifikace vzniklé situace třídním učitelem (ŠMO, VP).

Sdělení o zapojení do dalších forem ošetření třídy:

- zvýšený dohled, aby nemohlo docházet k šikaně ve škole,
- režim – vyplněné přestávky, nadstandardní úkoly,
- monitoring třídy - seznámení pedagogů s principy monitoringu v dané třídě,
- práce se sociálním klimatem – vztahy ve třídě, ve skupinách práce se třídou, práce s pravidly,
- vrstevnický program realizovaný PPP, SVP,
- možnost spolupráce s odborníky (PPP, SVP, Policie ČR, orgány sociálně právní ochrany dítěte aj.),
- případně zprostředkování péče např. v PPP, SVP, u jiných odborníků – klinického psychologa, psychiatra, psychoterapeuta,
- represivní kroky - OSPOD, Policie ČR, Probační a mediační služby.

Nápravná a výchovná opatření po projednání v pedagogické radě:

a) napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy,

b) realizace individuálního výchovného plánu agresora,

c) snížení známky z chování,

d) převedení do jiné třídy (nikdy oběť, jen agresor),

e) v mimořádných případech:

- doporučení zákonným zástupcům o dobrovolném umístění dítěte ve středisku výchovné péče nebo diagnostickém ústavu,
- podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu,
- podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku,
- vyloučení ze školy při mimořádně závažné šikaně a opakované šikaně po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku.

Třídní schůzka:

Je potřeba informovat zákonné zástupce, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Důležité je průběžné informování zákonných zástupců o průběhu a změnách (formou individuálních sezení za přítomnosti dítěte).

PŘÍLOHA č. 9. Komunikace školy se zákonnými zástupci v případě šetření šikany

Kontaktovat zákonné zástupce

- až po základním prošetření v případě, že jde o vyšetřování během běžné školní docházky,
- pokud je přítomen vyšetřování externista jiné organizace, **nutno informovat zákonné zástupce ihned!**

Telefonovat před svědky, mobilní telefon (v případě možnosti rozhovor nahrát)

Telefonát by měl obsahovat tyto informace:

- jakou roli dítě ve vyšetřování zastává,
- jaký průběh bude mít následující vyšetřování (délka, postup, výstup...),
- kdo se účastní vyšetřování (vedení, externisté...),
- požadavky na zákonné zástupce (vyzvednout dítě, spolupráce při vyšetřování, nabídka pomoci ...),
- nedělat závěry, neukvapovat se v řešení.

Osobní jednání se zákonnými zástupci vždy za přítomnosti žáka, kterého se problém týká a minimálně dvou svědků

- informace o vyšetřování žáka,
- při předávání žáka, jaký průběh bude mít následující vyšetřování (krátce),
- informace o vyšetřování žáka,
- výsledek vyšetření - seznámení s postupem vyšetřování,
- seznámení s postihy - další postupy a individuální doporučení,
- předat kontakty na návaznou síť poskytující individuální péči.

Vždy si domluvíme jednoho pedagoga na zápis rozhovoru se zákonným zástupcem a nakonec všichni zápis podepište!!!

Pokud zákonní zástupci přijdou žádat o pomoc s podezřením šikany svého dítěte, nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě, nechápe žádost zákonných zástupců jako stížnost.

- je nutné zákonné zástupce v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat,
- je potřeba se umět doptat na důležité informace,
- podezření nebo tvrzení zákonných zástupců, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit,
- rozhovor se zákonnými zástupci oběti probíhá individuálně,
- škola nezve zákonné zástupce protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena (u počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření),
- cílem rozhovoru je zákonné zástupce informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních,
- **vážnou chybou je neinformování zákonných zástupců o řešení šikany**

- ve všech případech je potřeba informovat zákonné zástupce, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila,
- u počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou.